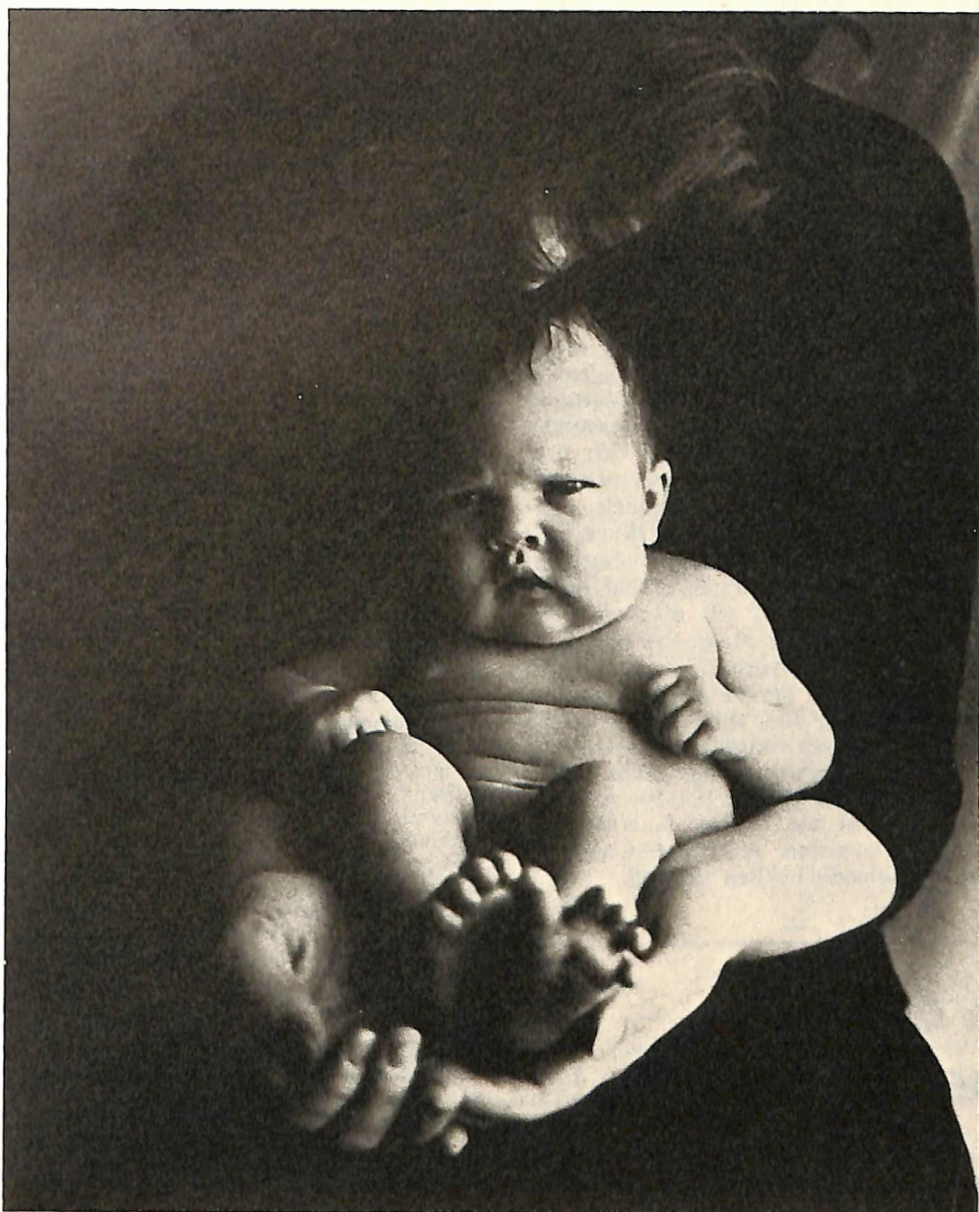

Er is een groot verschil tussen gewenste en ongewenste kinderen.

Abortus

Opnieuw staan de kranten vol met berichten rondom de legalisatie van abortus en de behandeling daarvan in de Tweede Kamer. Door het - overigens verheugende - feit, dat PvdA en VVD samen zijn gaan werken en een initiatiefvoorstel hebben ingediend, is de behandeling in de Tweede Kamer, die in de eerste helft van mei zou plaatsvinden uitgesteld. Er heerst nu onzekerheid over wanneer deze al zo lang slepende kwestie wel aan de orde zal komen. Abortus blijft een heet politiek hangijzer en kan maar beter zo spoedig mogelijk aangepakt worden, zoals ook PvdA-kamerlid Roethof heeft bepleit. Hij heeft gezegd dat hij uitstel tot januari volstrekt onaanvaardbaar vindt.

Toch ziet het er niet naar uit dat er over een jaar of anderhalf werkelijk een wet zal zijn. Met de wettelijke afwikkeling zijn we op dit moment niet veel verder dan drie jaar geleden, zoals mr. J. J. Vis in NRC-Handelsblad van 8 mei aantoonde.

Als de Kamer en de indieners opschieten, schrijft mr. Vis, zou de voorbehandeling voor de zomervakantie rond kunnen zijn en zou het voorstel voor Prinsjesdag nog behandeld kunnen worden. Maar mevrouw van Leeuwen, de indienst van het christ. democratisch ontwerp, heeft al laten weten hier niets voor te voelen.

Na prinsjesdag hebben begrotingen voorrang, dan wordt de abortus-kwestie misschien een agendapunt rond de jaarwisseling. Het winnende voorstel (waarschijnlijk dat van PvdA en VVD) gaat dan naar de Eerste Kamer, waar de meerderheid niet zeker is. Na verkiezing van de Eerste Kamer in de zomer van '77 zal, aldus mr. Vis, wel stellig een meerderheid voor dit voorstel zijn. Op 25 mei '77 gaan we ook naar de stembus om een nieuwe Tweede Kamer te kiezen. Net als in '72 zal ook dan weer de abortus-kwestie bij de formatie een rol spelen. Van groot belang wordt dan wie de posten justitie (Van Agt zal hoogstwaarschijnlijk niet blijven) en volksgezondheid bezetten.

Zo blijft de politiek aanhollen achter een kwestie die al lang wettelijk geregeld had moeten worden, in het belang van iedereen. Een zo wezenlijk belangrijke discussie moet niet onttaarden in een politiek steekspelletje. En daarom vinden we dat Roethof gelijk heeft dat uitstel tot januari onaanvaardbaar is.

j. m.

In deze Humanist:

● Humanisten en politiek. Een enquête gehouden onder leden van enkele gemeenschappen in het noorden van ons land. G. J. den Besten publiceert de uitkomsten — bestemd voor zijn doctoraalscriptie — op pagina 3.

● Filosofie voor kinderen. Onder veel opvoeders leeft nog steeds een zeker onbehagen over de klakeloze manier van redeneren van hun studenten: het onvermogen om conclusies te trekken die voor de hand schijnen te liggen; het onverantwoord maken van overijlde gevolgtrekkingen etc. Wat kan hieraan worden gedaan? Uit Amerika een suggestie van de New Yorkse Society for Ethical Culture. / pag. 4 en 5.

● Humanistisch Perspectief: Euthanasie / pag. 6.

● Zomerkonferentie van IHEU-Jongeren / pag. 2.

Op 23 april werd er allereerst stilgestaan bij het overlijden van de penningmeester, Erik Happé, op 44 jarige leeftijd. Er was een ruime delegatie van het hoofdbestuur en personeel bij de crematie. Maar dit alles neemt de tragiek niet weg, vooral niet voor zijn vrouw en kinderen, naar wie onze diepgevoelde deelneming uitgaat.

Een consequentie is ook dat het hoofdbestuur naar een nieuwe penningmeester moet zoeken. Wij willen graag geattendeerd worden op mensen die wegens hun bekwaamheid in aanmerking komen. Het toeval wil dat er sedert het aftreden van de heer Sorgedragers ook geen tweede penningmeester meer aanwezig is. De algemeen secretaris is nu tot tijdelijk penningmeester benoemd. Het ligt in de bedoeling om penningmeesterszaken zoveel mogelijk af te doen in de dagelijks beheersgroep van voorzitter, secretaris en directeur, die regelmatig bijeenkomt. Maar buiten dit beraad is de secretaris dus aangewezen, en we hopen op spoedig anders.

Helaas moet gemeld worden dat mr. Knap in een ziekenhuis is opgenomen, alwaar hij een, inmiddels geslaagde, operatie moest ondergaan. We wensen hem graag het beste. Er zijn veel kleine (d.w.z. snel afhandelbare) zaken. Aan de Verbondsraad kan nu behalve die zaak van de penningmeester, een voorstel worden gedaan voor de benoeming van twee nieuwe hoofdbestuursleden, de heren G. Kosse en P. Postma. Voorts gaan we opnieuw praten over de Stichting Socrates.

Tot zolang zal het hoofdbestuur tevens bestuur zijn van deze Stichting waar het Curatorium der Leerstoelen en de Re-daktie van Rekenschap onder vallen. Mevrouw Vonhoff was bij de oprichting van de Stichting Vluchtelingenactie 1976, en Rood komt bij het Comité van aanbeveling van de Stichting. Ook bij de minister van Defensie worden nieuwe voordrachten gedaan; namelijk twee voor openkomende raadsliedenplaatsen bij de Strijdkrachten. Voorts is er in ons vormingscentrum voor militairen het Coornherthuis een nieuwe vormings-leider nodig; waarvoor geadverteerd gaat worden.

De meeste tijd werd besteed aan zaken van de Taakgroep Geestelijke Vorming en Verzorging, die ook op de Verbonds-raadsvergadering van 15 mei een presentatie zal verzorgen. Deze zal met name gaan over het relationele vormingswerk. Doordat het uitgesloten lijkt dat er nog een bezoldigd functionaris bij aangetrokken kan worden is het onder andere de vraag of wij dit werk wel kunnen handhaven. Maar ook overigens staan we met ons vormingswerk wellicht op de tocht. Er komen nieuwe ministeriële richtlijnen voor subsidiëring, en die lijken niet in ons voordeel te zullen gaan werken. We moeten er weer flink tegen-aan om tenminste te houden wat we hebben. Wat we hebben is twee vormingswerkers (en één opbouwwerker). Zonder subsidie hebben we niets.

AJW

Vandaag ben ik een stuk lichter geworden. De bejaarden zijn namelijk op. Deze winter heb ik het in uiterste moeheid wel eens geroepen: „O, als ik het nog eens mag belevén, dat die bejaarden nu eens eindelijk op zijn!” Maar nee, hoor. En nu is het zover. Bijna tenminste. Ik ben me ervan bewust, dat u me na deze ontboezeming van vreemde praktijken verdenkt, maar ik kan u geruststellen. Ik heb deze winter gewoon ondervonden, wat zoveel mensen vóór mij en met mij meegemaakt hebben, wanneer er een nieuw bejaardenhuis van bewoners voorzien moest worden: het bezoeken van de gegadigden, met formulieren, waarop een aantal vragen moest worden ingevuld. We mochten geen enkele toezegging doen en geen verwachtingen wekken, want De Gemeente gaf het uiteindelijke fiat, maar toch waren deze bezoeken veel prettiger en veel minder uitzichtloos, dan die ik jaren geleden eens moest afleggen. Dat gold toen mensen, die voor een bepaald verzorgingshuis afgewezen waren met een nogal ongelukkig opgestelde missive. Als ik dan bij deze mensen aankwam, om hun toestand nog eens te bekijken, dachten ze: „Ha, die mevrouw komt vertellen, dat ze zich vergist hebben.” Nou, dat kwam die mevrouw niet en 't viel niet altijd mee, om ze dat duidelijk te maken.

Wat dat betreft, was het niet zo moeilijk, maar het heeft me toch de hele winter intens beziggehouden. Soms zag ik er vreselijk tegenop, want ik ben eigenlijk niet zo vlot om zomaar bij mensen op bezoek te gaan. 'k Heb er ook wel eens van gedroomd, van al die levensverhalen, die toch altijd weer erg boeiend waren. Er waren mensen, die er echt naar zaten uit te kijken, naar zo'n bezoek. Eindelijk weer eens iemand, waarmee ze konden praten. Die geduldig luisterde en met ze meeleeftde en ook wel eens meehuilde, als 't erg verdrietig was, wat ze vertelden. Er waren er ook, die nog lang niet aan een bejaardenhuis toe waren. Zo werd ik eens ontvangen door een bijzonder kwiek vrouwtje. Ze deed haar hele huishouden nog zelf, was ver in de tachtig, maar ze hipte nog vlot heen en weer als een vogeltje. Een enig mens. In de loop van het gesprek vertelde ze me, dat ze vroeger heel intensief aan spiritisme gedaan had. Nu is dat niets voor mij, maar ze had het heel opgewekt over haar gestorven echtgenoot, die „doorgekomen” was — de rillingen liepen me over de rug — en van een vroegere buurvrouw, die ook een medium was. Die twee vrouwen kwamen destijds de vreemdste dingen van elkaar aan de weet, doordat bepaalde geesten allerlei onthullingen deden. „Gunst, Mien, wat ze me nu weer hebben laten zien! Ik snap er niets van. Ze hielden een Franse onderbroek op. Heb jij soms vroeger in je jeugd een Franse onderbroek gedragen, met van die kantjes aan de pijpen?” Ja, dat had Mien. Nu, dat was de geesten dan niet ontgaan. Waar die geesten al niet op letten. Wat kan het je als gewoon mens eigenlijk schelen, wat je buurvrouw vroeger voor onderbroeken gedragen heeft. Voor geesten is dat blijkbaar belangrijk.

Vandaag heb ik m'n laatste formulieren ingeleverd. Geen bezoeken meer, geen verhalen meer, geen zonen meer op allebei m'n wangen, geen appel meer voor onderweg. Ik ben er honds-moe van geweest, maar ik weet, dat ik ze heel erg zal missen.

Ans Spigt

IHEU-jongeren over relaties en groepen

De jongerengroep van de Internationale Humanistische en Ethische Unie, de **IHEU Youth Section**, houdt dit jaar zijn zomerkonferentie te Varsseveld (in de Achterhoek) in de week van 21 t.m 27 augustus. Het thema van de week is „Relaties tussen mensen — het werken in en met groepen”

IHEU Youth Section?

De IHEU Youth Section is het contactorgaan voor humanistische jongeren- en studenten-organisaties in verschillende landen. De Youth Section ontstond in 1968, toen op het IHEU-kongres te Hannover de werkgroep over jongeren veranderde in een werkgroep van jongeren. Sindsdien publiceert de Youth Section een driemaandelijks Newsletter, organiseert ze konferenties en is ze voor zover mankracht en middelen dat toelaten elders actief, zoals in het regelmatig overleg van internationale jongerenorganisaties te New York en Genève onder auspiciën van de Verenigde Naties, waar de Youth Section stelling neemt in

kwesties als bevolkingsproblematiek, mensenrechten en bijvoorbeeld kort geleden de erkenning van gewetensbezwaren tegen de militaire dienstplicht.

Belgen?

De konferentie wordt georganiseerd in het kader van het Belgisch Nederlands Cultureel Verdrag in samenwerking met de Humanistische Jongeren te België. Er zullen in België wel niet veel meer humanistische jongeren zijn dan elders, maar ze zijn er in ieder geval wel beter georganiseerd. H.J.-België is een strijd-bare organisatie met zo'n 4000 leden. Overigens staat deelname aan de konferentie open voor iedereen — lid of geen lid van een humanistische club.

Relaties en groepen?

Na onderwerpen als „Geboortenbeperking” (Milaan, 1969), „Studentenrevolutie” (Boston, 1970), „Praktisch Huma-

(lees verder op pag. 8)

Humanist en politiek

In het kader van mijn doktoraal-scriptie heb ik onlangs (dec. 1975) een enquête gehouden onder de leden van het H.V. in enige gemeenschappen in het noorden van ons land. Het doel daarvan was allerm minst in de eerste plaats de politieke gezindheid der humanisten te peilen, maar als een niet oninteressant bijproduct kan het m.i. wel worden beschouwd. De uitslagen geef ik hieronder, afgerond op een half pct. nauwkeurig. Ter vergelijking geef ik in de linker kolom de cijfers uit de Margriet-enquête van 1967 eveneens in dezelfde afrondingsprocedure, en in de 2e kolom de cijfers van G. Kosse uit zijn onderzoek onder H.V.-leden in 1972 (landelijke steekproef). In kolom 3 staan mijn cijfers, daterend uit december 1975, zoals gezegd van de respondenten van een enquête onder alle leden van enige gemeenschappen rond en in de stad Groningen.

Politieke partijen (alfabetisch)	Percentages onder degenen die zich „humanist” noemden in de Margriet-enquête (landelijk) 1967	Percentages onder leden H.V. uit steekproef - Kosse (mei 1972)	Percentages onder leden H.V. in enige noordelijke gemeenschappen (dec. 1975)
A.R.P.	—	—	—
Boerenpartij	—	—	1/2
C.H.U.	—	—	—
C.P.N.	—	2	1 1/2
D'66	*)	10	4 1/2
D.S. '70	*)	2 1/2	6 1/2
G.P.V.	*)	—	—
K.V.P.	1/2	—	—
P.A.K.	*)	1	**)
P.P.R.	*)	2	5 1/2
P.S.P.	18 1/2	11	6
P.v.d.A.	64	41 1/2	64
R.K.P.N.	*)	—	—
S.G.P.	—	—	—
V.V.D.	6	14 1/2	7 1/2
weet/stemt niet	1	15 1/2	4
Totaal	100	100	100

*) werd door Margriet-enquête niet opgegeven.

**) werd in mijn enquête niet als alternatief vermeld.

Om diverse redenen moeten we erg voorzichtig zijn met konklusies uit dit materiaal:

De gegevens zijn niet zonder meer vergelijkbaar omdat hetgeen in kolom 1 staat vermeld op alle humanisten slaat, lid of géén lid van het H.V. Wat dat betreft géén lid van het H.V. Wat dat betreft géén lid van het H.V. Wat dat betreft géén lid van het H.V. Daar is echter nog een ander populatieverschil: het hele H.V.-ledenbestand tegenover enkele noordelijke gemeenschappen. En het is natuurlijk niet gezegd dat die noordelijke gemeenschappen in politiek opzicht representatief zijn voor alle humanisten! Daar kan bij worden aangetekend dat het gebied rond Groningen altijd een grotere aanhang voor de P.v.d.A. vertoont dan het landelijke gemiddelde en een geringere aanhang voor de V.V.D. Daaruit is waarschijnlijk al een groot deel van de verschuiving van 41 1/2 pct. naar 64 pct. te verklaren bij de P.v.d.A. en ook de verschuiving van 14 1/2 pct. naar 7 1/2 pct. bij de V.V.D. Een echte politieke ver-

schuiving is het dus niet, doch slechts voortvloeiend uit de lokale omstandigheid!

Bezien we vervolgens de positie van P.v.d.A. en V.V.D. in bovenstaande cijfers, dan kunnen we constateren dat deze beide partijen onder humanisten de twee grootste trekpleisters zijn.

De positie die de P.S.P. in 1964 innam is dus óf een gevolg van het feit dat we onder de niet-georganiseerde humanist een ander stemgedrag zien dan onder de georganiseerde, óf de aanhang voor de P.S.P. is werkelijk aanzienlijk gedaald.

Als het laatste juist is, dan zullen veel P.S.P.-stemmen van voorheen zo langzamerhand naar de P.P.R. zijn gevloeid. (Een vergelijking van kolom 2 en 3 wijst in die richting). De P.P.R. heeft haar **confessionele herkomst** zo langzamerhand ook enigszins achter zich gelaten!

Tenslotte nog enkele opmerkingen over de twee uitersten: de C.P.N. en de Boerenpartij: Sinds 1949 meenden we dat in het H.V. géén communisten meer waren. De Russisch-communistische machts-overname in Tsjechoslowakije was daar de indirecte oorzaak van. Uit zowel Kosse's als mijn cijfers blijkt dat ze thans wel onder de H.V.-leden aanwezig zijn, zij 't als 'n zéér kleine groep. Ik bedoel niet hiermede de banvloek over hen uit te spreken; ik constateer slechts — zij 't met grote verbazing — het feit! De minimale aanhang van de Boeren Partij onder de leden van het H.V. is het waarschijnlijk ontgaan dat in art. 1 van het Beginselprogram van die partij het meest **onhumanistische** principe te lezen valt: „Verwerpde de soevereiniteit van de mens of het volk, gaat zij (= de Boeren Partij) uit van de soevereiniteit Gods over al het geschapene”.

Ter afsluiting en overweging — of liever gezegd: een suggestie aan het adres van het Hoofdbestuur: Zou aan enkele humanisten in de diverse politieke partijen niet eens gevraagd kunnen worden uiteen te zetten hoe hun humanisme zich verhoudt tot hun politieke partijkeuze? Een aardige bundel zou dan zo tegen de langzamerhand al weer naderende verkiezingen het resultaat kunnen zijn!

Bedum, G. J. den Besten

(Naschrift redactie: Wij wijzen nog eens op de conferentie „De relatie tussen levensovertuiging en politiek” welke de stichting Sokrates op 23 mei a.s. organiseert in Amersfoort. Nadere informatie in het vorige nummer van Humanist.)

Gedicht van Hans Lodeizen

Jim ik zou willen weten
wat maakt het de moeite waard
dat je door blijft schrijven
brieven, opstellen en gedichten
waarin je de wereld aanprijst
en deskundig schat als een koopman.
hoe komt het dat je niet moe
wordt en de ogen dicht doet en
denkt ik wou dat ze allemaal
naar de hel gingen met hun
kletspraatjes en door blijft schrijven
brieven, opstellen en gedichten
waaruit ik je herken en waardoor
ik je tegenkom lachend
en mij moed insprekend
want ik ben heel moe en terwijl
ik spreek glijdt hoop uit mij vandaan
Jim wat maakt het de moeite waard
dat je door blijft schrijven
brieven, opstellen en gedichten... etc.

Hans Lodeizen, geboren in 1924 stierf op z'n 26ste jaar. Zijn bundel **Het innerlijk behang** is het begin geweest van de vrije verzen, zonder vast ritme of rijm.

FILOSOFIE VO

Zolang de filosofie bestaat, is deze wetenschap beschouwd als een systematiek, uitsluitend voorbehouden aan volwassenen. Waar de filosofen zelf de mening waren toegedaan dat het onderwerp van hun wetenschap niet aan kinderen onderricht kon worden, kwam de openbare mening nooit op de gedachte om kritiek te hebben op het feit dat de algemene filosofie op het leerplan van de lagere school ontbrak. Toch heeft de uitsluiting van twee specifieke terreinen van de filosofie in sommige kringen bevreemding gewekt. Deze twee gebieden zijn de logica en de ethiek ...

Zowel in de antieke als in de middeleeuwse wereld is de klassieke opleiding altijd gebaseerd geweest op de formele logica; in de moderne leerplannen is hiervan afgeweken. De geschiedenis van de experimentele psychologie in de 20ste eeuw zou waarschijnlijk tientallen experimenten te zien kunnen geven, waarbij getracht werd aan te tonen dat het onderricht in de formele logica aan kinderen uitvoerbaar is. Hoewel de resultaten vaak positief zijn uitgevallen, hebben de opvoeders hierop om begrijpelijke redenen toch met onverschilligheid gereageerd: waarom nog een onderwerp aan het leerplan toevoegen, als de leerlingen toch al worden overstelpd door alles wat hen nú wordt geleerd?

Onder veel opvoeders leeft nog steeds een zeker onbehagen over de klakkeloze manier van redeneren van hun studenten — het onvermogen om conclusies te trekken die voor de hand schijnen te liggen; het onverantwoord maken van overijde gevolgtrekkingen; het onbegrip voor de fouten die verbonden zijn aan het zich op krasse wijze beroepen op bekrompen orthodoxie, of het zich laten leiden door eerbij voor de behoefte om de aandacht te trekken; de veronderstelling dat, als iedereen recht heeft op een eigen mening, iedere mening ook even juist zou zijn.

Indoctrinatie

Intussen duurt de verontrusting onder opvoeders voort, dat de school niet aan zijn doelstelling beantwoordt, nl. om de leerlingen datgene bij te brengen wat volgens traditie „de ethiek” wordt genoemd. Aangenomen wordt, dat de verzwakking van het ouderlijk gezag en het ter discussie stellen van de religieuze autoriteit in evenwicht dienen te worden gehouden door een intensievere aanpak van de kant van de scholen om de leerlingen bewust te maken van „morele waarden”. Maar, hoe moeten we de scholen vrijwaren tegen beschuldigingen dat zij zich schuldig maken aan indoctrinatie met bepaalde waarden? ... Kortom, een maatschappij die verontwaardigd is over het ontbreken van een moraal bij zijn jongere generatie, richt zich in toenemende mate tot de scholen om

een component van ethiek aan het opvoedingsproces toe te voegen. Maar zulk een component kan niet los worden gezien van het proces van filosofisch denken in het algemeen. Ethisch denken is alleen mogelijk, als het wordt beschouwd als filosofisch denken, toegepast op morele problemen en situaties. Ethiek is niet een op zichzelf staand systeem. Zijn toepassing vereist, dat de filosofische technieken in hun totaliteit worden toegepast op het onderwerp dat aan de orde is. Wat vóór alles nodig is, is respect voor het proces van onderzoek en analyse, met dien verstande, dat dit proces in feite de factor is, die de slotsom dicteert, in plaats van door een fanatieke jacht op het bereiken van het eindoordeel (zoals dat gebeurt op cursussen in „besluitvaardigheid” en „waardebepaling”), het voorbereidend denkproces te laten verwaarlozen.

Onderschatting

De meest subtiële onderschatting van het vermogen van het kind tot het zelf denken over metafysische, esthetische en morele zaken, ligt opgesloten in de benadering die uitgaat van Piagets bewering, dat zulk denken noodzakelijkerwijs tot stand moet komen via „groeiastadia”, zodat de kinderen in ieder stadium de gestelde problemen formuleren op een wijze die karakteristiek is voor dat stadium. En vervolgens neemt dit standpunt zonder meer aan dat de leerkracht niet meer kan doen, dan het kind aanmoedigen om zich in de juiste positie te plaatsen voor het volgende stadium, een stap hoger op de ladder. Het bevoogdend karakter van deze benadering van het morele denken bij het kind, onderschat zijn vermogen, op elk niveau, om een gegeven situatie te analyseren en tot een adequate en gefundeerde conclusie te komen, ongeacht het „niveau” waarop zijn denken geacht wordt zich af te spelen. Het onderschat de morele verantwoordelijkheid en de creativiteit van het kind. Het verwacht de ontwikkeling van het kind tot lid van de gemeenschap (waarop rechtsnormen van toepassing zijn) met het morele bewustzijn van het kind (waarvoor eerder vuistregels voor onderzoek gelden, dan gebiedende gedragsregels).

We leren de kinderen om over allerlei onderwerpen na te denken — engels, geschiedenis, sociale studies enz. enz. Maar we leren hen niet om na te denken over het denken zelf, hoewel ze daar best toe in staat zijn en het met belangstelling zouden doen.

Het ontbreken in het tegenwoordige leerplan van aandacht voor het denken, gaat gepaard met een al even betreurenswaardige voorkeur voor bijkomstigheden in de studie-materie, in plaats van voor belangrijke zaken.

Zinloze zaken

Zodra we met het kind een belangrijke zaak bespreken, laten we ons door talloze gewetensbezwaren beperkingen opleggen. Zelfs degenen die de banaliteit en de zwaarwichtigheid erkennen van een groot deel van het gangbare studieprogramma, trachten dit vaak alleen te verhelpen door het triviale op te peppen. Op die manier richten ze de belangstelling van het kind op zaken die in wezen zinloos zijn. Het is duidelijk, dat we methoden moeten ontwikkelen om zaken van intellectueel belang op een aantrekkelijke wijze aan te bieden, zonder dat we afbreuk doen aan de integriteit van dat belang. Doel is hier, dat we het kind niet confronteren met twee los van elkaar staande zaken — enerzijds de structuur van het logisch denken en anderzijds een massa verbijsterende diepzinnigheden — maar het in staat stellen zelf te ontdekken hoe het denken met de stof kan spelen, hoe bevredigend het denken kan zijn, zelfs als het niet anders doet dan de fundamentele vragen formuleren.

We moeten het kind leren situatieverschillen te onderscheiden en we zouden het een batterij van diverse methoden ter beschikking moeten stellen om het aan te moedigen daaruit zelf die te kiezen, die geëigend zijn voor de situatie die aan de orde is. Sommige situaties vragen een nauwkeurige en systematische denkwijze; andere vereisen inzicht en planning; in sommige gevallen is een afgebakend onderzoek de aangewezen weg; weer andere situaties vragen een creatieve benadering die de gegeven materie omvormt tot iets dat beter aan de eisen voldoet. Het kind dat behoefte heeft aan een verscheidenheid van werkwijzen, krijgt zelden zelfs maar de beschikking over één.

Speciale literatuur

De filosofie kan pas deel gaan uitmaken van het opvoedingspakket voor kinderen, als deze wetenschap een speciaal soort literatuur ontwikkelt: het filosofische kinderverhaal. Er moet dus een

DOOR KINDEREN

door Matthew Lipman
vertaling: Anna Zaalberg

echte filosofische kinderliteratuur worden gecreëerd. Zulk werk zou velerlei doelen kunnen dienen. Het kan model staan voor de dialoog. Het zou kunnen functioneren als springplank voor methoden van onderzoek. (Dat wil zeggen, het zou ideeën kunnen aanreiken die tot echte filosofische concepten uitgewerkt en ontwikkeld kunnen worden). Daardoor zou het kind in staat worden gesteld het verschil te leren tussen logisch en onlogisch denken. Bovenal zou het een poging zijn om kinderen gevoelig te maken voor de gecompliceerdheid van morele situaties, zodat ze zich intenser bewust kunnen worden van het morele aspect van de situaties die ze in hun eigen leven kunnen tegenkomen.

De Newyorkse Society for Ethical Culture, verbonden met onze Amerikaanse zusterorganisatie American Ethical Union, heeft een serie brochures uitgegeven onder de naam: „Ethische Perspectieven”. In een daarvan schreef Matthew Lipman, verbonden aan het Montclair State College in New Jersey een artikel over filosofie voor kinderen. In vertaling nemen wij hiervan een gedeelte over.

Welk resultaat mogen we verwachten van een opleiding in filosofisch denken voor kinderen? We kunnen het denkvermogen van de kinderen verbeteren. Een van de ernstigste problemen die we op de lagere school bij kinderen aantreffen, doet zich voor bij het trekken van conclusies, op grond van waarneming, logisch denken en bewijsmateriaal.

Kinderen voor wie een van deze methoden van deductie problemen oplevert, zullen waarschijnlijk ook moeilijkheden ondervinden aan de universiteit. Het kind dat goed is in lezen, kan wel eens niet in staat zijn om de geschreven stof te verklaren, ten gevolge van een te weinig ontwikkeld vermogen om conclusies te trekken. Een kind kan goed werk verrichten op een laboratorium en toch het antwoord schuldig blijven, als hem naar de betekenis van zijn verrichtingen wordt gevraagd. Een dergelijk kind, dat effecten waarneemt, maar er moeite mee heeft om het hoe en waarom vast te stellen dat ertoe heeft geleid, kan zo ook talloze andere gevallen van gelijke aard waarnemen, zonder in staat te zijn daaruit te concluderen dat er sprake is van een regel of wet. Dit is de reden, dat een onderricht dat de nadruk legt op de stof van de studie, zonder daarbij het onderzoekingsproces te betrekken, op de lange duur zo schadelijk voor het kind is.

Creativiteit

Het is een ongelukkige omstandigheid, dat men altijd heeft aangenomen dat oefening in strikt logisch denken noodzakelijkerwijs ten koste van de verbeeldingskracht en de creativiteit gaat, alsof de ontwikkeling van het vermogen tot logisch denken onvermijdelijk met zich mee zou brengen dat de spontaneïteit en de fantasie worden onderdrukt. Het tegendeel is waar; logisch denken kan door middel van creatieve activiteit worden gestimuleerd en ook kan omgekeerd de creativiteit door de ontwikkeling van het denkvermogen worden bevorderd. De twee gaan hand in hand.

Volwassenen zijn geneigd de zware straf te onderschatten die onze maatschappij oplegt aan het kind dat over een vrije fantasie en creativiteit beschikt. Hoe onzekerder het leven van een kind is, hoe meer het door zijn milieu wordt bedreigd, des te grotere weelde betekent voor hem een rijk fantasie-leven. Als kinderen niet in staat zijn om zich door middel van hun verbeeldingskracht een voorstelling te maken van hoe hun bestaan en hoe zijzelf zouden kunnen zijn, zal het hen zwaar vallen om zich doelen te stellen waar ze naartoe zouden willen groeien.

Alleen via gesprekken worden kinderen zich bewust van hun eigen persoonlijkheid, interesses, waarden, overtuigingen en neigingen en van die van anderen. Deze verhoogde bewustwording is een van de bijprodukten van de communicatie in het klaslokaal. Als het kind niet over enig inzicht beschikt omtrent de aard van andere mensen, is het niet waarschijnlijk dat hij in staat is een zuiver oordeel over hen te vormen. Als het intermenselijk begrip niet wordt gestimuleerd en aangemoedigd, als een eerste vereiste voor de morele ontwikkeling van het kind, zal die ontwikkeling vastlopen.

Netwerk

Het is niet voldoende, dat iemand over ontelbare zaken een duidelijke opvatting, overtuiging en zienswijze heeft, want het is heel goed mogelijk, dat al die stukjes en beetjes samen nog geen geheel vormen. Mensen hebben behoefte aan een eigen geordend geheel van overtuigingen en inzichten, een totaal van beredeneerde en onderling samenhangende denkbeelden en waarden. Men kan er niet mee volstaan, jonge mensen aan te moedigen om gevoel en respect voor denkbeelden te hebben of ermee tevreden te zijn dat hun ideeën op een zuiver beredeneerde grondslag berusten. Ze moeten er ook toe worden gestimuleerd om het verband tussen de

verschillende gedachtengangen te zien — te onderkennen in hoeverre ze onderling samenhangen, op hetzelfde punt samenkomen en elkaar ondersteunen. Alleen op deze manier kan men beginnen een bruikbaar netwerk van gedachten op te bouwen.

Volwassenen en kinderen ondergaan de wereld op verschillende wijze. Kinderen beleven een situatie als een geheel; ze ervaren die als een blij of als een ellendig gebeuren, als iets dat hen goed of vijandig gezind is, als een dreiging of als een uitdaging. In het algemeen analyseren kinderen een situatie niet.

Volwassenen daarentegen — sommige tenminste — die hebben geleerd dat er relaties tussen de dingen bestaan, zijn in staat de dingen zowel in verband met, als los van hun context te benaderen.

Daardoor is de volwassene geneigd te denken dat het kind zijn waarnemingen op de zelfde manier doet als een volwassene, nl.: door zijn aandacht achtereenvolgens te concentreren op de onderdelen ieder afzonderlijk, totdat de situatie „rond” is. Wat een kind moet doen, is: de situatie onderzoeken, nagaan uit welke elementen hij bestaat, trachten deze te ontwarren en hun onderlinge relatie te begrijpen. Hieruit volgt, dat een volwassene die erop aandringt om met de afzonderlijke delen te beginnen om tenslotte tot het geheel te komen, regelrecht ingaat tegen de neiging van het kind om van het geheel uit te gaan en achtereenvolgens de gedeelten te onderscheiden waaruit dat geheel is samengesteld.

Zodat, als men teveel waarde hecht aan het eindoordeel, dit betekent, dat men de „slotom” voorrang verleent, vóór het denkproces. Het kind moet geholpen worden om de situatie te overzien en de aard ervan op de juiste manier te interpreteren, zodat het in staat is een conclusie te trekken die op natuurlijke wijze uit die situatie voortvloeit en die adequaat is in die situatie.

Het kind dat het vermogen heeft ontwikkeld om situaties te analyseren, dat inzicht heeft in de aard van die situaties, dat van zijn fantasie gebruik maakt om mogelijkheden te ontdekken die hun onaangename aspecten kunnen verbeteren, een kind dat zuiver logisch conclusies kan trekken en dat de moed heeft te handelen volgens beredeneerde alternatieve methoden — zo'n kind heeft geen behoefte aan een scholing in „waardebepaling” of „besluitvaardigheid”, (voor zover deze cursussen onvoldoende gericht zijn op het inschakelen van het denkproces). Zo'n kind is nl. al bezig zich te ontwikkelen tot een individu dat zich bewust is van zijn morele verantwoordelijkheid.

Gastenplan

Over het hele land verspreid hebben zich mensen opgegeven, die hun huis willen openstellen voor humanistische reizigers. Dat is fijn, er zijn ontzettend veel meer aanbiedingen dan er vraag is. Geven is blijkbaar nog steeds makkelijker dan ontvangen. Toch zou het goed zijn als we ons er eens toe zetten te overwegen wat voor gebruik we zelf kunnen maken van het aanbod van anderen. Zonder nou meteen in levenslange vriendschappen verstrikt te raken, geeft het een groot gevoel van verbondenheid, te weten dat er overal mensen zijn waar je terecht kunt en die op dezelfde goflengte leven. Ik ervaar dan altijd het oude liedje: „Ik ben zo blij dat ik een stukje van de wereld ben... dat ik de wijsjes van de sijsjes en de merels ken...”

De opzet van het gastenplan functioneert overigens wel, we hadden vorig jaar een „leader” van een Newyorkse gemeenschap van de American Ethical Union, die met zijn gezin op doorreis een paar dagen Nederland wilde zien en Hollandse humanisten leren kennen. Er is een aanvraag uit India. Er komen dit jaar intensievere contacten met Belgen. Verder is er één aanbod uit Duitsland, nabij Koblenz, van een echtpaar dat in Canada al heel lang lid was van de

American Humanist Association, en nu teruggekeerd is in Duitsland, en heel graag humanistische gasten ontvangt. Ze hebben ruimte voor twee of drie mensen, er is zelfs een vrije garage beschikbaar. Laat deze luxe geen beletsel zijn, er zijn ook gastaanbiedingen die duidelijk op jongeren geïnspireerd zijn. Laten de mensen die zich hebben aangeboden en nu al zo lang niets hoorden, niet ontmoedigd raken. Misschien kunnen we samen wat actiever gaan werken. Reacties graag via dit blad, postbus 114, Utrecht.

Frans Engel

Cursus HVO in Bussum

Namens het humanistisch verbond kan enkele uren per week humanistisch vormingsonderwijs worden gegeven aan groepjes leerlingen uit de hoogste klassen van het openbaar basisonderwijs.

Voor mensen die zich tot dit werk aangetrokken voelen en blijk kunnen geven met groepen kinderen te kunnen omgaan, wordt in september in Bussum een cursus gegeven die voor deze functie opleidt. De cursus omvat ongeveer 20 avonden, een weekend en een stage en loopt van september 1976 tot april 1977.

de, Boomkleverlaan 21, Bussum, Tel. 02159 - 11601.

Toneel in Drachten

DRACHTEN – Het kleine theater „Opzich” van De Lawei liep zondagmiddag helemaal vol voor de bijeenkomst van het Humanistisch Verbond, gemeenschap Drachten. De waarnemend voorzitter de heer J. Kroos, geestelijk raadsman van het Humanistisch Verbond, kon een kleine 70 aanwezigen welkom heten, onder wie enkele gasten en ook enkele leden van de gemeenschap Leeuwarden.

Door de Noorder Compagnie werd opgevoerd „De Rekening” van Franz Xaver Kroets, een probleemstuk, dat op zeer boeiende wijze werd gespeeld door Jaap Maarleveld en Manon Alving, die het publiek twee uren lang in de ban hielden en prikkelden tot discussie, die op handige wijze werd geleid door de regisseur Ernst Kats.

Zelfs waagde een drietal aanwezigen het op het toneel te verschijnen en hun inzichten in een kleine rol uiteen te zetten. Na afloop van het toneelspel ontstond nog een levendige nabespreking.

(Uit de plaatselijke krant van 3 mei j.l.)

Humanistisch Perspectief: Euthanasie

Bevordering van het stellen van nadere grenzen zowel ten aanzien van het gebruik van middelen tot verlenging van het leven als ten aanzien van het beëindigen van leven van ernstig lijdenden.

Bij euthanasie kunnen belangen van individu en gemeenschap (c.q. naaste omgeving) scherp tegenover elkaar komen te staan, waar die overigens parallel lopen.

Wezenlijke grondslagen van onze samenleving zijn het recht op leven en de plicht tot bescherming daarvan. Toch wint het besef veld dat dit recht en deze plicht niet mogen meebrengen dat „schijnleven” door kunstmiddelen wordt in stand gehouden, dan wel iemand de „weldaad” van de dood wordt onthouden. Meer dan voorheen zijn medici bereid behandelingen zonder ander doel dan het handhaven van een niet-meer-bewust-bestaan te staken en dit wordt ook in het algemeen aanvaard. Ook is, meer dan vroeger, aanvaardbaar dat niet altijd het bestrijden van een incidentele ziekte bij een aan een ongeneeslijke ziekte lijdende patiënt in diens belang is en dat „laten sterven” door een andere natuurlijke oorzaak toelaatbaar is.

Staken of nalaten van een behandeling, passieve euthanasie genaamd, komt in het algemeen niet ter toetsing van de strafrechter. De patiënt is immers over-

leden door een „natuurlijke” oorzaak, in deze gevallen, en justitieel onderzoek blijft dan gewoonlijk achterwege. Wel echter is mogelijk dat niet-behandelen ter toetsing komt van de medische tuchtrechter. Het is anders gesteld met het toedienen van de dood veroorzakende middelen, de actieve euthanasie. Hier is eigenlijk geen sprake van een „natuurlijke” dood en – wanneer blijkt dat dit het geval was – moet een justitieel onderzoek geschieden alvorens verlof tot teraardebestelling of crematie kan worden verleend. Dit geldt ook dan, wanneer de „doodslag” op uitdrukkelijk verzoek van de patiënt geschiedde. Hoe langer hoe meer wordt echter erkend dat er omstandigheden zijn waarin het belang van de patiënt vordert dat hij bij het sterven wordt „geholpen”. Tot dusver geschiedt een dergelijk helpen tersluiks.

Het lijkt ethisch zonder belang om – zoals algemeen gebeurt – een onderscheid te maken tussen actieve en passieve euthanasie. In beide gevallen immers wordt de dood bevorderd, hetzij door toediening van daartoe geëigende middelen, hetzij door achterwege laten van levensverlengende medicaties. Er is dan ook eigenlijk geen reden waarom in het ene geval artsen wel, in het andere niet (dan wel moeilijk) ter berechting kunnen worden geroepen. De wet dient dan ook, anders dan op het ogenblik nog geldt, de artsen zeker ruimte te bie-

den naar verantwoord inzicht te handelen.

Dit geldt in het bijzonder waar er sprake is van de zogenaamde vrijwillige euthanasie, het bevorderen van de dood – in passieve of actieve vorm – op verlangen van de patiënt. Ieders recht tot vrije beschikking over zijn eigen leven dient te worden geëerbiedigd. Het aldus euthanatisch handelen op uitdrukkelijk verzoek van de patiënt moet voorbehouden blijven aan de medicus, daar deze een eigen verantwoordelijkheid heeft en levensmogelijkheden van de patiënt kan onderkennen. Onaanvaardbaar is deze bevoegdheid ook toe te kennen aan niet-medici, gezien de gevaren verbonden aan gebrek aan medische kennis en mogelijke afhankelijkheid. Wel dient reeds gedurende de opleiding van medici ruime aandacht te worden geschonken aan toepassingsmogelijkheden van euthanasie.

Bij de zogenaamde onvrijwillige euthanasie, d.w.z. de euthanasie zonder verzoek van of mogelijk zelfs tegen de wil van de patiënt, tekenen zich duidelijk gevaren af.

Niet kan worden ontkend dat – zeker in de passieve vorm – ook hier omstandigheden denkbaar zijn, waarin, zonder dat van enige daartoe strekkende wens is gebleken, euthanatisch handelen kan zijn geboden. Maar ook hier geldt dat in wezen onderscheid tussen passieve en actieve euthanasie niet van betekenis is.

Niet relevant?

De heer Groeneveld tracht in zijn artikel in Humanist van 15 april j.l. aan te tonen dat astrologie onwetenschappelijk is. In het midden latend of zijn bewijsvoering op deze wijze op de astrologie toegepast tot de juiste conclusie voert, wil ik graag inhaken op de laatste zin van het artikel.

Citaat: „De astrologie voldoet, zoals hieruit blijkt, aan geen enkel criterium voor wetenschappelijkheid.”

En wat dan nog? De lezer blijft hier met een lacune achter. Is wetenschap een criterium, of mag het als zodanig gehanteerd worden?

In veel artikelen wordt aan bewijsvoering gedaan, al of niet met citaten van „gezaghebbende” personen, om tot een conclusie te komen die je wel voor juist moet houden. Het lijkt mij, ook voor de astrologie, van groter belang ons te realiseren dat naarmate de kennis vordert het aantal vragen zich opstapelt en de verwondering en bewondering voor alles wat er is en er mogelijk nog zijn mag, groeit.

Dit sluit niet uit dat eenieder zich een mening mag (moet?) vormen, maar we moeten ervoor waken, datgene te veroordelen wat niet binnen ons bestaande schema van de analytische benadering past.

Vanuit deze gedachte lijkt het mij van belang om positief kritisch de ontwikkelingen op velerlei terreinen te volgen en geen voorbarige conclusies te trekken of, zoals in dit geval, serieuze astrologen te veroordelen.

Dieren, G. A. M. Luypen

Bij deze groep van gevallen blijft dan ook bij voortduring grote behoedzaamheid geboden.

Het is hier waar belangen van patiënt (men denke aan patiënten die niet tot uiting van gevoelens of verlangens meer in staat zijn) kunnen worden vertroebeld door die van anderen. Familie „die het niet meer kan aanzien”, die niet of niet meer tot verzorging bereid of in staat is, kosten — ook voor de gemeenschap — aan behandeling en verpleging verbonden, „beter” recht van anderen op gebruik van in beperkte mate voorhanden voorzieningen. Bij toekomstige ontwikkelingen moeten hier de grenzen aan euthanatisch handelen scherp in het oog worden gehouden. De plicht tot bescherming van leven van bejaarden, invaliden, onvolwaardigen gaat boven vele andere plichten en ook boven vele algemene belangen.

Maar belangen van patiënt en zijn omgeving zijn veelal nauw verweven en het kan voorkomen dat die belangen tegen elkander moeten worden afgewogen. Wanneer zulks tot het doen van keuzen leidt is waakzaamheid vereist opdat de benodigde keuze met de uiterste zorgvuldigheid en deskundigheid wordt gemaakt.

Euthanasie

In de Humanist van 15 april reageert mevrouw K. Sybrandy-Alberda op mijn verslag uit het hoofdbestuur, dat op 15 maart verscheen. In dat verslag stond: „Wat dit punt (euthanasie) compliceert is dat er onderscheidingen zijn ingeburgerd als passieve en actieve euthanasie en vrijwillige en onvrijwillige euthanasie, die terecht wel verschillen aanduiden, maar verschillen die toch minder essentieel zijn dan op het eerste gezicht lijkt”.

Het gaat hier om het wellicht minder essentieel zijn van het verschil vrijwillig/onvrijwillig. Hier haakt mevrouw Sybrandy op in alsof de uitleg die aan de twijfel gegeven moet worden is: „het accepteren of legaliseren van onvrijwillige euthanasie...” Dat lijkt mij wat voorbarig gedacht, en het is allerm minst ook wat het hoofdbestuur bedoelde. Maar het hoofdbestuur hecht niet zoveel waarde als mevrouw Sybrandy kennelijk doet aan een geschreven vrijwillige euthanasieverklaring. Deze verklaring zal namelijk vaak opgemaakt zijn toen men nog (betrekkelijk) gezond was.

De moeilijkheden beginnen als euthana-

sie overwogen kan worden en de patiënt is niet meer te raadplegen. Als er op zo'n moment een geschreven verklaring voorhanden is, dan betekent dit zeker een intentie. Maar hij betekent niet noodzakelijkerwijs de wens om te sterven op dat moment. Want wie weet zeker van zichzelf wat hij of zij dan zal menen? En dan staat zo'n geval niet zo heel ver meer af van dat Amerikaanse meisje dat, jong als ze was, nooit zo'n verklaring had geschreven, maar wel in een onomkeerbaar coma kwam. Hier moest óver haar besloten worden. Gelukkig mag ze nu wat de rechter betreft sterven, maar het verschil van dag en nacht dat mevrouw Sybrandy noemde is ons inziens verdwenen. Vandaar dat het hoofdbestuur wil trachten tot een omschrijving van wat mag en niet mag te komen, waarbij er geen gebruik gemaakt wordt van de aangehaalde woordparen.

Hiermee is verder niets gezegd ten nadele van het streven om de euthanasieverklaring ingang te doen vinden. Want hij blijft op zijn minst beduiden dat de euthanasie niet categorisch wordt afgewezen. Dat neemt al een stuk maatschappelijke onzekerheid weg hetgeen nu vaak nog nodig is.

A. J. Wichers

Gemiddelde mannenrol

Een groot probleem is altijd nog: de verhouding tussen mannen en vrouwen, tussen vrouwen en mannen moet ik zeggen. Er is pas een boek uitgekomen, dat heet De Mannenmolen, uitgave van Bruna, wat ik kan aanbevelen als goede uiteenzetting over de ellende van de gemiddelde mannenrol. Die rol lijkt te mooi. Maar persoonlijk vind ik van het meest irritante gedeelte van de relaties tussen mannen en vrouwen, dat er nog steeds zo gemakkelijk kinderen worden „gemaakt”, terwijl onze samenleving reeds zo overvol is. En wanneer die kinderen zich nu maar gedeisd hielden, ietwat bescheiden en minder lawaaiig zich rondbewogen, dan zou het nog wel kunnen meevallen (zoals in enkele overbevolkte aziatische landen de kinderen veel bescheidener en geruislozer zich gedragen). Maar ja, wat doen die kinderen van ons eigenlijk anders dan de verwen- de volwassen consumenten nabootsen? Je kunt het hun nauwelijks kwalijk nemen, ze zien van de gemiddelde volwassene te veel slecht gedrag, dat als „normaal” wordt gepresenteerd. Onze west-europese kinderen zijn duidelijk onbeschaafder opgevoed dan veel aziatische kinderen (wie in Azië gewoond heeft, weet dat).

Wat mij ook steeds weer verbaast is het feit, dat zoveel moeders (en vaders?) zich kennelijk geweldig trots voelen, dat ook zij weer hebben bijgedragen aan de overbevolking van ons ruimteschip aarde; een uiterst primitieve trots, eigenlijk. Terwijl toch langzamerhand

duidelijk moet worden, dat die overbevolking een van de oorzaken (niet de enige) is van de tussenmenselijke spanningen in ons werelddeel, ook in Nederland. Misschien dat de enorme werkloosheid die in de (nabije) toekomst ons als een ramp overvalt, meer ouders en aanstaande ouders zal nopen tot matiging in hun voortplanting. De vraag mag hier (en overal) gesteld worden: „is ons protoplasma werkelijk ZO waardevol dat er steeds méér van moet komen?”

De moeders speelden als meisjes met poppen, dus spelen ze instinctief (geconditioneerd, bedoel ik) als volwassene met hun babies, maar is die sleur wel goed?

Vaders zijn ook geconditioneerd om dat voortplantingsproces maar kritiekloos in stand te houden. Enfin, het zaad zal wel blijven kruipen waar het niet gaan kan, vrees ik.

H. R. O. Snijder, Den Haag

Humanist

eindredakteur: Jetske Mijs.

Druk: Lumax, Utrecht.

Redactie-adres: Hum. Verbond,
Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030)
31 81 45.

Abonnementsprijs voor niet-leden:
f 18,— per jaar t.n.v. Humanistische
Pers, postgiro 58, Utrecht.

Suriname op school

De educatieve dienst van het Tropenmuseum heeft een leerpakket over Suriname voor de lagere school uitgegeven. Het is een map met kaarten, overzichten, een fotoset, een krant, een gedichtenbundeltje en enkele schriftjes met informatie. Belangstellenden kunnen telefonisch inlichtingen krijgen via 020-924949 (vragen naar educatieve dienst).

Vervreemding in arbeid

Voor in de arbeidssituatie is vervreemding een bekend, moeilijk te omschrijven, begrip. Enkele opstellen over vervreemding in arbeid zijn gebundeld onder redactie van arbeidspsycholoog prof. Van Strien. In de bundel wordt de weg aangegeven vanaf Marx tot Heidegger, Fromm en Marcuse. Besproken worden ook wegen om de vervreemding op te heffen, terwijl duidelijke vormen van verzet van nederlandse arbeiders (Werkspoor, Enka) eveneens hun plaats vinden. Prijs f 13,90. Uitg. Boom, Mepel.

(uit Ego)

Techniek in dienst van Derde Wereld

Voor de eerste maal in zijn korte bestaan organiseerde de Stichting TOOL (Technische Ontwikkelingslanden) een congres. In Nijmegen praatte men over aangepaste technologie. De idee daarachter is, dat de arme mensen in de Derde Wereld, die doorgaans weinig ontwikkeling bezitten, een techniek nodig hebben die ze begrijpen, accepteren en betalen kunnen. Een van de apparaten waarmee nederlandse ontwerpers en technici proberen een bijdrage te leveren is een wamolen voor het scheiden van kaf en koren, die desgewenst met een normale fiets aangedreven kan worden. Een van de gastsprekers op het TOOL-congres was de britse econoom dr. Schumacher: hij pleit ervoor een radicaal andere weg te gaan bewandelen. Zinnvolle producten moeten worden vervaardigd. Hij signaleert dat ontwikkeling van het platteland (creatie van werkgelegenheid) de onstuitbare groei van grote steden moet helpen voorkomen. Miljoenensteden ziet hij als de kankergezwellen van een door de technologie verziekte samenleving. Het spreidingspatroon van de mensen (in de V.S. bijv. leeft 92 procent van de bevolking op 2 procent van het grondgebied) noemt hij „pathologisch”. (Bron: Internat. Samenwerking, maart)

Humanitair oorlogsrecht

Dit is de titel van een rapport dat het Ned. Instituut voor Vredesvraagstukken heeft samengesteld op verzoek van de Ned. Hervormde Kerk. Te bestellen: NIVV, Alexanderstraat 7, Den Haag.

Voedsel

Er is een discussiemap verschenen over de wereldvoedsel-situatie, uitgegeven door de Chr. Plattelands Jongeren Bond. De map heet „Met de mond vol tanden” en bevat onder meer de visie van dr. A. Boerma en de resolutie die werd aangenomen op het voorbereiden van de symposium van Unctad LV. Kosten f 2,- plus porto, te bestellen bij A. v. d. Glind, Stationsweg 65, Ede. Tel: 08380-11485 of 15904.

Muziek van Russische politieke gevangenen

„Het is te vroeg om te sterven” is een LP van Amnesty International, die voor f 10,- te bestellen is op het sekretariaat, Derde Hugo de Grootstraat 7, Amsterdam.

De plaat bevat kamplieden, die zijn geschreven en gezongen in de russische gevangenis en kampen. Een nederlandse vertaling is bijgevoegd.

Oud worden in Japan

In Japan kan men het volgende tafereel meemaken: Een groepje oudere vrouwen komt vrolijk uit een tempel, nadat ze geruime tijd geknield hebben gelegen voor het Boeddhabeeld, met de bede om hen snel en pijnloos uit het leven weg te nemen. Veertigduizend oudere mensen per jaar komen zo in de „tempel van de snelle dood” in Nara, om de eenzaamheid te ontvluchten, omdat ze merken dat ze hun kinderen tot last zijn, omdat

Radio & TV

Radio: (zondag om 9.30 uur, Hilversum 1)
16 mei — Actualiteiten
23 mei — Relatie levensovertuiging/politiek (n.a.v. Sokrates-conferentie)
30 mei — Diskussie over diskriminatie g.v. in ziekenhuizen
6 juni — actualiteiten

Televisie: (voor het late journaal op Ned. 1)
23 mei — Humanisme minderwaardig? Film van Ton Aarden over de achterstelling van humanistische geestelijke verzorging in ziekenhuizen.

ze zich oud en ziek voelen. Sommigen laten het bij een gebed, anderen doen er wat aan, het aantal zelfmoorden bij bejaarden ligt erg hoog in Japan en stijgt. Ondanks de economische opbloei van Japan wordt er weinig gedaan voor bejaarden of zieken en gebrekkigen. Door de geringe uitkering die zij krijgen en de weinige beschikbare rusthuizen moeten ze terugvallen op hun kinderen, maar de behuizing is zó klein dat de meeste gezinnen onmogelijk plaats hebben voor hun ouders. En ook in Japan stijgt de gemiddelde leeftijd, zodat men meer pelgrims verwacht voor de tempel van de snelle dood. Ze komen uit het hele land en zij die te zwak zijn om te reizen sturen een kledingstuk met een geschreven bede. Soms schijnt het te helpen! (Uit: Kwartaalblad Ned. Ver. voor Vrijw. Euthanasie, Postbus 566, Enschede)

IHEU-jongeren (vervolg van pag. 2)

nisme” (Gent, 1972) en „Consumptie Problematiek” (Amsterdam, 1974), besloot de Youth Section de aanstaande conferentie te wijden aan de rol van menselijke relaties in de (steeds onmenselijker wordende) samenleving en groepen als mogelijkheid om die relaties en daarmee de samenleving te verbeteren (te humaniseren, zo u wilt).

Groepen zijn mode, dat is een feit. Aan de bloei van praatgroepen, creatieve groepen, ontmoetingsgroepen en allerlei andere groepen, trainingen en workshops lijkt voorlopig geen eind te komen. Maar zijn ze voor de één „de belangrijkste sociale uitvinding van deze eeuw” (Rogers over ontmoetingsgroepen), voor de ander zijn ze een riskante en naïeve tijdelijke vlucht uit de maatschappij. De konferentieweek zal in het teken staan van een echte (ontmoetings)groepservaring voor alle deelnemers in subgroepen met begeleiding door deskundige ervaren trainers om zelf te ontdekken wat een ontmoetingsgroep is en wat voor rol relaties spelen.

Aan de hand van de eigen ervaringen en inleidingen over ondermeer de Humanistische Psychologie en de verschillen-

de soorten groepen, zal gediskussieerd worden over diverse aspecten van relaties en groepen.

De deelnemers zullen ook kennismaken met allerlei creatieve spellen en technieken.

Vakantie?

Het programma laat veel ruimte open voor gewoon vakantieplezier in de omgeving, al dan niet op de samen te ondernemen excursies. Daarnaast is er een avond uit in Arnhem en natuurlijk een feestelijke slotbijeenkomst.

Opgave, prijs, inlichtingen?

Onze groep kan beschikken over de gehele pensionboerderij „Ticheloven” te Varsseveld. De deelnemersprijs (6 nachten volpension en konferentiekosten, exclusief excursies) bedraagt f 150,-. Voor opgave of inlichtingen: Dick Cobben, penningmeester IHEU Youth Section, Populierendreef 818, Voorburg, tel. (070) 871821. Opgave bij voorkeur zo snel mogelijk, doch in ieder geval voor 15 juni.

Wim Hagen